ชื่อโครงการ การคัดเลือกแบคทีเรียปฏิปักษ์และการพัฒนาผลิตภัณฑ์แบคทีเรียปฏิปักษ์เพื่อควบคุมโรคพืชที่ปลูกในระบบไฮโดรโพนิกส์

ชื่อผู้วิจัย มานะ กาญจนมณีเสถียร[1] อัจฉรา เพ็งหนู[2] ฤดีกร วิวัฒนปฐพี[2] และวานิด รอดเนียม[3]

หน่วยงานที่สังกัด [1]มหาวิทยาลัยศิลปากร [2]มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และ [3]มหาวิทยาลัยทักษิณ

แหล่งทุนอุดหนุนการวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2553 (ต่อเนื่อง 2 ปี)

ปีที่เสร็จ พ.ศ. 2556

ประเภทการวิจัย การวิจัยประยุกต์

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อคัดเลือกแบคทีเรียปฏิปักษ์ที่มีประสิทธิภาพในการยับยั้งการเจริญของเชื้อ *Pythium* spp. ในการปลูกพืชระบบไฮโดรโพนิกส์ (2) พัฒนาชีวภัณฑ์แบคทีเรียปฏิปักษ์ที่มีประสิทธิภาพและคงตัวเพื่อควบคุมเชื้อราสาเหตุโรคของพืชที่ปลูกในระบบไฮโดรโพนิกส์ และ (3) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของชีวภัณฑ์แบคทีเรียปฏิปักษ์ในการควบคุมเชื้อราสาเหตุโรคของพืชในระบบไฮโดรโพนิกส์

เชื้อแบคทีเรียปฏิปักษ์ *Bacillus velezensis* ที่แยกได้จากรากพืชที่ปลูกในระบบไฮโดรโพนิกส์มีประสิทธิภาพในการยับยั้งการเจริญของเส้นใยของเชื้อรา *Pythium helicoides*, *Aphanomyces* sp. และ *P. aphanidermatum* ที่พบในระบบไฮโดรโพนิกส์ เชื้อแบคทีเรียปฏิปักษ์ *Bacillus velezensis* มีความสามารถในการผลิต IAA มีขนาดเอนโดสปอร์ค่อนข้างใหญ่ และไม่มีผลยับยั้งเชื้อแบคทีเรียปฏิปักษ์ชนิดอื่น จึงได้รับการคัดเลือกนำมาใช้ในการผลิตชีวภัณฑ์

การพัฒนาสูตรชีวภัณฑ์ *B. velezensis* รูปแบบแกรนูลชนิดละลายน้ำ ซึ่งประกอบด้วยสปอร์ของแบคทีเรียปฏิปักษ์ lactose และ polyvinyl pyrrolidone K-30 พบว่า สูตรตำรับ F8 มีคุณสมบัติทางกายภาพที่เหมาะสม ละลายน้ำได้ดี มีปริมาณเชื้อแบคทีเรียปฏิปักษ์ในสูตรตำรับ 10^{10} CFU/g และมีประสิทธิภาพในการยับยั้งเส้นใยของเชื้อรา *Aphanomyces* sp. สูง (96%) อย่างไรก็ตาม หลังจากเก็บชีวภัณฑ์ไว้ที่อุณหภูมิห้อง (26-32°C) เป็นเวลา 6 เดือน ปริมาณเชื้อแบคทีเรียปฏิปักษ์ในชีวภัณฑ์มีแนวโน้มลดลง

การพัฒนาสูตรชีวภัณฑ์ *B. velezensis* รูปแบบของเหลวแขวนตะกอนเข้มข้น ซึ่งประกอบด้วยสปอร์ของแบคทีเรียปฏิปักษ์กระจายตัวในของเหลว โดยอาศัยสารแขวนตะกอน xanthan gum พบว่า สูตรตำรับ F4 มีคุณสมบัติทางกายภาพที่เหมาะสม มีปริมาณเชื้อแบคทีเรียปฏิปักษ์ในสูตรตำรับ 10^{10} CFU/g มี

ประสิทธิภาพในการยับยั้งเส้นใยของเชื้อรา *Aphanomyces* sp. สูง (90.8%) ไม่เกิดการตกตะกอนหลังจากตั้งไว้ 4 สัปดาห์ หลังจากเก็บชีวภัณฑ์ไว้ที่อุณหภูมิห้อง เป็นเวลา 6 เดือน ปริมาณเชื้อแบคทีเรียปฏิปักษ์ในชีวภัณฑ์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

เมื่อนำชีวภัณฑ์ *B. velezensis* รูปแบบของเหลวแขวนตะกอนเข้มข้นมาทำการทดสอบกับพืชทั้งในห้องปฏิบัติการ และกับพืชที่ปลูกในโรงเรือนปลูกพืชระบบไฮโดรโพนิกส์ (ระบบ dynamic root floating technique) พบว่าเมื่อทำการทดสอบในห้องปฏิบัติการ ชีวภัณฑ์ *B. velezensis* รูปแบบของเหลวแขวนตะกอนเข้มข้นมีประสิทธิภาพในการลดเปอร์เซ็นต์การตายที่เกิดกับเมล็ดของผัก *Lactuca sativa* และลดเปอร์เซ็นต์การเข้าทำลายที่รากพืชของเชื้อราสาเหตุโรครากเน่า (*P. aphanidermatum*)

เมื่อทำการทดสอบกับพืชที่ปลูกในระบบไฮโดรโพนิกส์ (ระบบ dynamic root floating technique) ณ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเพชรบุรี พบว่าเมื่อฉีดพ่น (spraying) ชีวภัณฑ์ *B. velezensis* รูปแบบของเหลวแขวนตะกอนเข้มข้น (10^{13} CFU/มิลลิลิตร) [1% และ 10% (ปริมาตรโดยปริมาตร) ตามลำดับ] ไปยังรากของผัก (*L. sativa* var. Red Coral ที่ปรากฏอาการของโรคแล้วอย่างชัดเจน และ *L. sativa* var. Green Oak ที่ไม่ปรากฏอาการของโรค) จะสามารถลดเปอร์เซ็นต์การเข้าทำลายที่รากพืชของเชื้อราสาเหตุโรครากเน่าที่ปรากฏในระบบปลูก และยังพบว่าการฉีดพ่นชีวภัณฑ์มีผลต่อในการเพิ่มน้ำหนักสดและน้ำหนักแห้งของพืชด้วยเช่นกัน

เมื่อทำการทดสอบกับพืชที่ปลูกในระบบไฮโดรโพนิกส์ (ระบบ dynamic root floating technique) พบว่าเมื่อราด (drenching) ชีวภัณฑ์ *B. velezensis* รูปแบบของเหลวแขวนตะกอนเข้มข้นไปยังผัก *Brassica campestris* var. *chinensis* สามารถเพิ่มน้ำหนักสดของผักชนิดนี้ด้วยเช่นกัน

คำสำคัญ : การพัฒนาผลิตภัณฑ์แบคทีเรียปฏิปักษ์ โรคพืชที่ปลูกในระบบไฮโดรโพนิกส์

Research Title Screening of bacterial antagonists and development of bacterial antagonist formulations for controlling diseases of vegetable in hydroponics condition

Researcher Mana Kanjanamaneesathian[1], Ashara Pengnoo[2], Ruedeekorn Wiwattanapatapee[2] and Wanit Rotniam[3]

Office [1]Silpakorn University, [2]Prince of Songkla University and [3]Taksin University

Research Grants Research and Development Institute, Silpakorn University, Fiscal Budget of Year 2010 (Two years project)

Year of Completion 2013

Type of research applied research

Abstract

This research project aimed to (1) select an effective bacterial antagonists to control disease caused by *Pythium* spp. in vegetables grown in hydroponic system (2) develop the formulations of a bacterial antagonist, *B. velezensis,* in water-soluble granule and suspension concentrate forms and (3) test the efficacy of the selected formulation in controlling root rot disease in vegetable in hydroponic production system.

Bacillus velezensis, isolated from root of vegetable grown hydroponically, was effective in inhibiting a mycelial growth of *Pythium helicoides*, *Aphanomyces* sp. and *P. aphanidermatum* presented in the hydroponic system. This bacterium had relatively large endospore and was capable of producing IAA, a plant growth hormone. This bacterium was subsequently chosen for formulation study.

Granule formulations were composed of the bacterial endospores of *B. velezensis*, lactose and polyvinyl pyrrolidone K-30. The formulation F8 had good physical characteristics and high water solubility. Granules contained bacteria in the range of 10^{10} CFU/g and performed high mycelial growth inhibition of *Aphanomyces* sp. (96 %). However, the population of *B. velezensis* in the formulation had decreased with time after 6 months storage at room temperature (26-32°C).

Suspension concentrate formulations were composed of the bacterial spores dispersed in concentrate liquid using xanthan gum as a suspending agent. The formulation F4 had good physical characteristics and there was no sedimentation occurred after 4 week storage at room temperature. The

formulation contained bacteria in the range of 10^{10} CFU/g and performed high mycelial growth inhibition of *Aphanomyces* sp. (90.8 %). The population of *B. velezensis* in the suspension concentrate remained high and had a tendency to increase after 6 months storage at room temperature.

Initial results indicated that the suspension concentrate formulation was effective in controlling root rot when applied directly to seedlings of *L. sativa*. This efficacy was, however, nullified when the formulation was applied as a suspension to raise these seedlings.

The suspension concentrate formulation was sprayed onto the roots of one-month-old *Lactuca sativa*, grown by the dynamic root floating technique (DRFT) used as the hydroponic growing system, in two efficacy trials. In the first test with *L. sativa* (var. Red Coral) with root rot symptoms, a 1% suspension concentrate formulation (10^{13} CFU/mL) (v/v) was effective in reducing the %age of root tips colonized by the pathogen and for increasing the fresh shoot weight. In the second test with *L. sativa* (var. Green Oak) using healthy-looking roots, a 10% suspension concentrate formulation (10^{13} CFU/mL) (v/v) was also effective in reducing the %age of root tips colonized by the pathogen. The suspension concentrate formulation of the bacterium increased the fresh shoot weight.

This formulation, when applied as a drench treatment to seedlings of *Brassica campestris* var. *chinensis*, increased growth of this vegetable.

Key words : development of bacterial antagonist formulations, diseases of vegetable in hydroponics condition